

Modernisaation ristiriidat Sverdlovskin alueella

Tuomas Suutarinen

Sverdlovskin alue on hyvä esimerkki Venäjän modernisaation näkökulmasta, sillä siellä kohtaavat toisaalta jälkiteollisen Venäjän ja toisaalta työläisten ja monokaupunkien Venäjän yhteiskunnallisen muutoksen haasteet. Natalia Zubarevitš on luokitellut Venäjän sosioekonomisen kehityksen ja yhteiskunnallisen mielialan perusteella neljään kastiin (Zubarevitš 2012). Jälkiteolliset Venäjän suurkaupungit ovat ensimmäistä Venäjää, kun taas Nižni Tagilin kaltaiset teollisuustyöläisten kaupungit ovat toista Venäjää. Näiden ulkopuolella on kolmas Venäjä maaseutuineen ja pienine maaseutumaisine taajamineen sekä neljäs alikehittynyt Venäjä, joka koostuu Kaukasian ja Etelä-Siperian etnisistä tasavalloista. Esseessäni kysyn, mitkä ovat Sverdlovskin alueen ensimmäisen ja toisen Venäjän kaupunkien keskeiset modernisaation haasteet. Pohdin Sverdlovskin alueen näkökulmasta modernisaation ristiriitaa: toteutetaanko alueen kehitystä ensimmäisen vai toisen Venäjän ehdoilla? Onko tuki toiselle Venäjälle ja sen sosiaalisen vakauden jatkumiselle pois ensimmäisen Venäjän ja talouden vetureina toimivien

suurkaupunkien kehitykseltä ja täten koko Venäjän modernisoimiselta? Kuinka ulkoiset voimat vaikuttavat alueen modernisaation prioriteetteihin? Lähestyn teemaa tarkastelemalla Sverdlovskin alueen jälkineuvostoliittolaisen identiteetin etsimistä sekä käsittelen keskeisiä sosioekonomisia haasteita sekä eri toimijoiden roolia paikallisissa modernisaatiopyrkimyksissä.

Vierailin Sverdlovskin alueella Uralin sydämessä kesäkuussa 2015. Osallistuin Jekaterinburgissa sosialismin perinnön jakavien Itä-Euroopan kaupunkien muutostutkimukseen keskittyvän Ira-Urban -verkoston kansainväliseen kesäkouluun, jonka aiheena oli kaupunkien talouskehitys ja hallinto Neuvostoliiton jälkeisessä tilassa (*Urban Economic Development and Urban Governance in Post-Soviet Space*). Kesäkoulun teemana olivat muun muassa Sverdlovskin alueen kaupunkien vanhan teollisuusperinnön uusiokäyttö kaupunkien uuden imagon luonnissa ja matkailussa sekä kaupunkien hallinnolliset haasteet talousrakenteen, sosiaalisen sektorin ja infrastruktuurin modernisoinnissa. Jekaterinburgin lisäksi tutustuin aseteollisuudetaan ja muun muassa uusista Armata-tankeistaan kuuluisaan monokaupunki Nižni Tagiliin ja Jekaterinburgin koillispuolella kehätien takana sijaitsevaan Berjozovskiin, joka on Venäjällä kuuluisa Uralin kulturyntyäksestä 1700-luvun puolivälin tienoilta.

Jekaterinburg on kokenut Neuvostoliiton hajottua nopean nousun teollisuustyöläisten Venäjältä ensimmäiseen kastiin. Jekaterinburg on alueellinen metropoli, josta reilun 50 kilo-

metrin päässä kolmannessa Venäjässä uutta Venäjää edustavia Uralin pääkaupungin menestyjiä katsotaan usein kieroon. Kun Jekaterinburg on uusinut neuvostoaikaisia kasvojaan 2000-luvun talouskehityksen myötä rakennettuine pilvenpiirtäjineen ja ostoskeskuksineen sekä monipuolistanut ennen sotateolliseen tuotantoon keskittyntä paikallistalouttaan, niin alueen yhden teollisuudenalan varassa olevat niin sanotut monokaupungit elävät toisenlaista todellisuutta kamppaillessaan puutteellisesti modernisoitujen tai kokonaan uudistamattomien alitehoisten teollisuusyritystensä parissa.

Monokaupunkien osuus Sverdlovskin alueella on merkittävä. Vuoden 2013 määrittelyjen mukaan alueen 47 kaupungista 15 luokiteltiin monokaupungeiksi. Niissä asuu reilut miljoona asukasta eli lähes saman verran kuin Jekaterinburgissa. Näin ollen aluepolitiikassa mittelevät ensimmäisen ja toisen Venäjän intressit. Kun talouden rakennemuutoksen läpikäynyt ensimmäinen Venäjä modernisoi nykyään enenevissä määrin kaupunkitilaa, niin toinen Venäjä on edelleen kaupunkiansa sosioekonomisen modernisaation ensimmäisen haasteen eli yritystensä ja talousrakenteensa modernisoinnin äärellä. Kun monokaupungit kamppailevat tehtaidensa modernisoinnin ja tuotannon uudistamisen ongelmien kanssa, niin uusia asukkaita houkuttelevan jälkiteollisen ensimmäisen Venäjän keskeinen haaste on suurkaupunkien hallittu kasvu. Osana tätä haastetta on suurkaupunkien ja niitä ympäröivien asuinkeskusten yhdentymisen eli agglomeraatiokehitys. Useiden asiantuntijoiden mukaan Venäjän asutus sijoittuu tulevaisuudessa enenevästi suurkaupunkien ympärille muodostuviin agglomeraatioihin, jollaiseksi myös Jekaterinburgin kaupunkikehitys suuntautuu enenevissä määrin (Hill & Gaddy 2003; Anoshkina 2012).

Kuulu ensimmäisen ja toisen Venäjän välillä on niin taloudellinen kuin henkinenkin. Nižni Tagililla on aatekumppaneinaan lukuisat muut Sverdlovskin alueen monokaupungit, jotka Zubarevitšin (2012) ja Stephen Crowleyn (2015) mukaan osana toista Venäjää pitävät yllä nykyis-

tä poliittista tasapainoa ja legitimoivat vallan pysymisen nykyisissä käsissä. Myös paikallistalouden rakenteet ovat erilaiset ensimmäisellä ja toisella Venäjällä. Kun jälkiteollisissa kaupungeissa pienyrittäjyys on merkittävä kasvun veturi, niin monokaupungeissa valtiolta odotetaan edelleen keskeistä paternalistista roolia paikallisessa kehityksessä ja työpaikkojen luonnissa. Toisen Venäjän kaupunkeja kuvaa myös niiden suurimpien yritysten merkittävä vaikutusvalta paikallisessa päätöksenteossa. Kaupunginhallinnon keskeiset henkilöt ovat useimmiten myös keskeisen yrityksen nykyisiä tai entisiä työntekijöitä tai muutoin tiiviisti sidoksissa yritykseen ja sen intresseihin.

Ensimmäinen Venäjä: Jekaterinburg

Jekaterinburg on muiden Venäjän jälkiteollisten suurkaupunkien tavoin uusinut kasvonsa 2000-luvulla sekä kokenut huomattavan kaupungin väestön ja talouden kasvun. Merkittävimpänä kaupungin ilmeen kohottajana ja uutena symbolina Vysotski-pilvenpiirtäjä kohoaa 188 metriin. Jekaterinburg on myös itse käynyt läpi nopean modernisaatiokehityksen, sillä Neuvostoliiton hajotessa kaupunki oli Pietarin tavoin talousrakenteeltaan vahvasti raskaan teollisuuden luonnehtima kaupunki. Jekaterinburgin talouden rakenteesta keskeinen osa muodostui kansainväliseltä kilpailukyvyltään vanhentuneesta teollisuustuotannosta, joka oli merkittävältä osaltaan sotateollista tuotantoa. 1990-luvulta alkaen kaupunki on edennyt nopeasti talouden monipuolistamisen tietä muiden venäläisten suurten aluekeskusten tavoin. Menetettyään asemansa 1990-luvulla raskaan teollisuuden keskuksena Jekaterinburgissa kehitettiin 1990-luvulta alkaen palvelusektoria. Jekaterinburg tunnetaan muun muassa korkeakouluistaan ja kulttuurielämästään. Jekaterinburgin liberaalia henkeä kuvastaa sen oppositiohenkinen kaupunginjohtaja Jevgeni Roizman, joka vuonna 2013 valittiin kansanäänestyksessä tehtävänsä (Garbuznjak 2015). Tällä hetkellä Jekaterinburgin suurin

hallinnollinen haaste modernisaation tiellä on, mihin suuntaan viedä positiivisesti edenneen talouskehityksen mukanaan tuomaa vaurastumista ja kaupunkitilan muutosta. Kenen ehdoilla kaupunkia kehittää?

Vierailimme Jekaterinburgin kaupungin-hallinnon luona. Pääasiallisesti äänessä oli kaupunginhallinnon varajohtaja Aleksander Vysokinski, jonka päävastuulla on strateginen suunnittelu ja talousasiat. Vysokinskin mukaan kaupunkia rakennetaan talouden ehdoilla, jolloin tuottamattomat sosiaaliset objektit ovat toissijaisia. Kaupungin kasvun takeina ovat lukuisat kaupungin infrastruktuuria kehittävät paikalliset megaprojektit, kuten kehätien rakennus ja uudet ostoskeskukset. Jekaterinburg vertaa kehitystään muihin ensimmäisen Venäjän kahteentoista miljoonan tai lähes miljoonan asukkaan kaupunkiin Moskovaa ja Pietaria lukuun ottamatta. Näissä vertailuissa useat talouden luvut näyttävät Jekaterinburgin kohdalla hyviltä. Tästä ainakin osa selittyy sen roolilla Venäjän kolmantena keskuskaupunkina, josta se kilpailee Novosibirskin kanssa häviten kuitenkin Siperian suurimmalle kaupungille väestömäärältään. Vysokinskin mukaan hyvän hallinnon indikaattori Jekaterinburgissa on kaupungin väestön kasvu. Vuonna 2009 syntyneiden määrä Jekaterinburgissa oli kuolleiden määrää korkeampi ensimmäistä kertaa sitten Neuvostoliiton hajoamisen, mitä saavutusta myös kaupungin edustaja kehuu. Demografisen tilanteen kohentuminen on kaupunginjohtajan mukaan asukkaiden reaktio parantuneeseen taloustilanteeseen. Ehkä positiivinen luonnollinen väestönkasvu on myös asia, jota kaupunginhallinto mielellään esittelee myös ylemmille tahoille näyttääkseen täyttävänsä omalta kohdaltaan valtiolliset pyrkimykset parantaa Venäjän luonnollista väestönkasvua. Kuitenkaan luonnollisen väestönkasvun korostaminen ei huomioi kaupungin demografisen rakenteen erityispiirteitä, kuten muuttovoiton tuoman nuoren väestön ja reproduktiivisessa iässä olevien 1980-luvulla syntyneiden suhteellisen suurien ikäluokkien positiivisia vaikutuksia väestönkasvuun.

2000-luvun talouskehitys on houkutelut kaupunkiin merkittävästi ulkomaalaisia investointeja ja Jekaterinburgista on avautunut lukuisia talouden ja lentoliikenteen yhteyksiä ulkomaille. Kuitenkin tulehtunut kansainvälinen poliittinen tilanne tällä hetkellä hankaloittaa Jekaterinburgin kaltaisen jälkiteollisen kaupungin aseoitumista osaksi kansainvälisiä talousverkostoja. Jälkiteollisen ensimmäisen Venäjän modernisoitumisen hidasteina ovat kansainvälisen politiikan kummien vaikutukset talouskehitykseen.

Toinen Venäjä: Nižni Tagil

Nižni Tagil on Sverdlovskin alueen toiseksi suurin kaupunki. Se on noin 350 000 asukkaan kaupunki Jekaterinburgista 130 kilometriä luoteeseen. Kaupunki on kuuluisa raskaasta teollisuudestaan, jonka merkittävimpänä edustajana *Uralvagonzavod* valmistaa muun muassa tankkeja Venäjän puolustusvoimille. Nižni Tagil on vastakohtien kaupunki: Uralin yhden massiivisimman raskaan teollisuuden alueen lähes kaikkialla kaupungissa taustalla näkyvä tummaa savua puskeva savupiippumeri kilpailee kaupunkitilan hallinnasta keskustan stalinistisen uusklassisen arkkitehtuurin kanssa, joka tekee kaupungin keskustasta arkkitehtuuriselta ilmeeltään neuvostoromanttisesti viehättävän. Vierailullamme kaupunkiin tapasimme muun muassa kaupunginhallinnon virkamiehiä sekä tutustuimme alueen teollisuusperintöä hyödyntävään matkailuun.

Nižni Tagil on riippuvainen Venäjän investoinneista aseellisuuteen. Se on valtion intressien kannalta tärkeä kohde sotateollisen tuotantonsa vuoksi. Sillä menee hyvin, kun Venäjän asevoimien kehittämiseen investoidaan resursseja. Kun Moskovassa ja Pietarissa oli lukuisia demokratiaa vaativia mielenosoituksia vuonna 2011, niin Uralvagonzavodin yhden työyksikön johtaja Igor Holmanskih ilmaisi luottamuksensa silloiselle pääministeri Putinille. Hän ilmoitti olevansa työläisjoukkoineen valmis palauttamaan järjestyksen Pietariin ja Moskovaan mielenosoittajien keskuuteen, mikäli

paikalliset poliisivoimat eivät siihen kykene. Myöhemmin toukokuussa 2012 Holmanskikh ylennettiin presidentin edustajaksi Uralin federaatiopiirissä, koska hän oli tehnyt aiemmalla puheenvuorollaan vaikutuksen Putiniin. Tämä oli otollinen esimerkki siitä, kuinka Nižni Tagilin kaltaiset valtion ja valtionyritysten tilauksista riippuvaiset kaupungit osoittavat vastineeksi saamastaan tuesta luottamustaan valtiolle. Tämä ehdollinen tuki edellyttää kuitenkin valtion panostuksia näiden kaupunkien ja niiden usein kannattamattomien teollisuuslaitosten ylläpitoon, mikä on pois muun muassa tuelta Venäjän uusien talousrakenteiden kehittämiseen. Vuoden 2009 talouskriisin hoidossa Venäjän hallitus antoi Uralvagonzavodille 20 miljardia ruplaa ja painosti Venäjän valtion rautateitä jatkamaan junanvaunutilauksia Nižni Tagilin tehtailta (Zubarevich 2012). Kiitoksena subventioista nämä kaupungit osoittavat tukensa nykyiselle vallalle sekä vaaliurnilla että tarvittaessa myös kaduilla – ainakin tehtaan työläisten puolesta puhuneen Holmanskihin lupauksen mukaan.

Monokaupungeissa kaupunkien kokonaisvaltaisen kehityksen nähdään lähtevän kaupungin suurimmasta eli niin sanotusta ”kaupunginperustaneesta” yrityksestä, millä on moniulotteiset poliittiset ja yhteiskunnalliset ulottuvuudet. Kaupungin hallinnon ja monokaupungin suurimman yrityksen intressit ovat yhtäläiset ja monokaupungin hallinto on yleensä miehitetty kyseiseen yritykseen sidoksissa olevilla henkilöillä. Täten monokaupungeissa suurimman yrityksen ääni tulee aina ensisijaisesti esille kaupunkia koskevissa tärkeissä päätöksissä. Tämä on yleistä myös Sverdlovskin alueella. Nižni Tagil otettiin Venäjän vuoden 2009 talouskriisin jälkeen laadituille monokaupunkilistoille, vaikka se ei virallisesti täytä monokaupunkien kriteereitä, sillä sen suurimmista yrityksistä samaan tuotannolliseen ja teknologiseen ketjuun kuuluvat yritykset eivät täytä listalle pääsyn prosentuaalista vaatimusta. Yksipuolisen raskaan teollisuuden tuotantonsa ja puolisolkeutuneenoloisen ilmapiirinsä vuoksi se on kuitenkin perusteltua luokitella monokaupungiksi. Monokaupungiksi valitseminen oli yksi

esimerkki kaupungin ja valtion välisestä suhteesta. Poliittiset perusteet vauhdittivat määrittelyä monokaupungiksi. Täten sen avustaminen valtion kannalta strategisena monokaupunkina onnistuisi vaivattomammin olemassa olevan monokaupunkien tukiohjelman alaisuudessa.

Vielä 2010 toiminnassa olleen Venäjän alueministeriön antaman aloitteen mukaisesti myös Nižni Tagil loi paikallistalouden modernisointiin niin sanotun kokonaisvaltaisen investointisuunnitelman (KIP-suunnitelman), jonka Venäjän monokaupungit saivat tehtäväkseen laatia osana vuoden 2009 kriisin jälkihoitotoimenpiteitä. Vaikka KIP-suunnitelmissa perusideana oli innovoida investointisuunnitelmia monokaupunkien talouden monipuolistamiseen, niin Nižni Tagilin KIP-suunnitelman kohdalla pääasiallinen suuntaus oli etsiä ratkaisuja kaupunkien merkittävimpien yritysten tukemiseen sekä kaupungin infrastruktuuriin parantamiseen. Nižni Tagilin talousrakenteen modernisoinnin edistämiseen tarkoitettu KIP-suunnitelma perustui kannattelemaan olemassa olevia paikallistalouden rakenteita eikä varsinaisesti tähännyt kaupungin talouden monipuolistamiseen.

Nižni Tagilin näkökulmasta puheet talousrakenteen monipuolistamisesta ovat vain pakollista sanahelinää, jota on modernisaation poliittisen retoriikan nimissä pidettävä yllä sellaisina kausina, kun pääteollisuudella menee heikommin ja kaupungilla on taloudellinen pakko yrittää etsiä uusia suuntia taloutensa monipuolistamiselle. Todellista ymmärtämystä talousrakenteen monipuolistamisen institutionaalisista ja rakenteellisista vaateista, kuten paikallisten päättäjien ajattelutavan uudistamisesta, ei kuitenkaan paikallistasolla välttämättä ole. Tällaisissa kaupungeissa yleistä on lukkiutunut ajattelutapa, joka omalta osaltaan estää niitä modernisoitumasta (Prokhorova 2014).

Vierailimme Nižni Tagilissa kaupunginhallinnon edustajien vieraina. Ennako-ohjelmasta poiketen kaupunginjohton tai varajohton sijaan paikalla oli vain alempia virkamiehiä pitämässä esityksiä ja vastaamassa kysymyksiin. Kaupungin johtavien toimijoiden puuttuminen oli oike-

astaan odotettavaa ottaen huomioon kaupungin institutionaalisesti edelleen puolisolkeutuneen ilmapiirin, mikä tosin ei kaupungin katukuvassa näy millään tavalla. Tiedustelimme kaupunginhallinnon puolesta puhuneen kaupungin investointiprojektien hallinnosta ja kehittämisestä vastaavan Karine Gevorgjanin näkemyksiä kaupungin tilasta ja näkymistä mikäli Uralvagonzavod menee konkurssiin. Gevorgjanin mukaan Uralvagonzavod ei voi mennä konkurssiin, koska lopulta maan hallitus tulee pelastamaan tehtaan ja kaupungin, sillä tehdas ja kaupunki ovat strategisesti tärkeitä koko Venäjälle. Mihin siis tarvitaan talouden monipuolistamista kaupungin tulevaisuuden kannalta, sillä Nižni Tagil Uralvagonzavodeineen seisoo tai kaatuu siinä missä itse valtiokin?

Usko valtion menestykseen ei horju Nižni Tagilin kaltaisissa kaupungeissa. Tällainen strateginen omakuva on tyypillistä useille Venäjän monokaupungeille, jotka kokevat tuotantonsa valtion strategisten intressien kannalta tärkeäksi. Tämä on tyypillinen esimerkki lukkiutuneesta ajattelutavasta, joka on yleistä erityisesti strategiseksi itsensä kokevissa kaupungeissa. Venäjällä voidaan perustellusti puhua Neuvostoliiton perintönä ”strategisten paikkojen saaristosta”. Nämä ympäri maata sijoittuvat strategiset kohteet tuottavat valtion suvereniteetin ja omavaraisuuden kannalta keskeisiä tarvikkeita ja niiden teollisuustuotannolla on vähän yhteyksiä oman tai läheisten alueiden talousrakenteisiin. Näissä strategisten paikkojen saarissa koetaan oma rooli keskeisenä valtion selkärankana. Tähän kategoriaan voidaan lukea kuuluviksi useat hallinnollisesti suljetut paikat, kuten sotilaskaupungit ja muun muassa ydinteknologian alalla toimivat tiedekaupungit sekä ilmapiiriltään puolisolkeutuneet useat toisen Venäjän monokaupungit, jotka tuottavat valtion kannalta tärkeitä tuotteita ilman, että suuntautuisivat maailmanmarkkinoille. Näissä kaupungeissa halu löytää uusia kehityspolkuja uudistumiseen on vähäinen. Strateginen omakuva on perusta paternalistisille odotuksille, mikä ei motivoi talousrakenteen itselähtöiseen monipuolistamiseen (Suutarinen 2014).

Vierailullamme kaupunginhallinnossa Nižni Tagilissa kaupungin edustajat kehuivat myös kuinka tuorein talouskriisi ei ole näkynyt kaupungin virallisissa työllisyystilastoissa juuri mitenkään. Tämä on ollut tyypillistä Venäjän suurille monokaupungeille (Crowley 2015). Nižni Tagilin kohdalla virallinen työttömyys oli vuonna 2015 kohonnut vain marginaalisesti 0,83 prosenttiin edellisen vuoden 0,65 prosentista. Verrattuna vuoden 2009 talouskriisiin maan työllisyystilastot ovat pysähtyneisyyden tilassa (Vinogradova et al. 2015). Nykyisen taantumun ulottuvuudet työllisyysasteeseen on haluttu ensisijaisesti kitkeä sosiaalisen tasapainon säilyttämisen vuoksi. Koska nykyisestä taantumasta luodaan Venäjällä mielikuvaa osin yhteisenä ponnistuksena ulkomaista uhkaa eli sanktioita vastaan, myös suuryritykset ovat asettuneet yhteen rintamaan ulkoista uhkaa vastaan osana epävirallista yhteiskuntasopimusta valtion kanssa ja osin paternalistisen yhdyskuntaperinteen pohjalta. Tällöin niiltä odotettava yhteiskuntavastuu on myös toisenlaista. Suuryritykset ymmärtävät, että valtio edellyttää niitä välttelemään työntekijöiden irtisanomisia. Osana lama-ajan politiikkaa ennemmin jaetaan kollektiivisesti niukempia resursseja entisen suuruiselle joukolle vähentämällä työaikoja ja alentamalla palkkoja kuin entisen suuruisia resursseja pienemmälle joukolle loppujen jäädessä tyhjän päälle työtömiksi.

Nižni Tagilin vierailumme yhteydessä meille esiteltiin vuodesta 2012 alkaen aktiivisesti kehitettyä matkailusektoria. Tutustuimme Nižni Tagilissa kahteen sen matkailun kohteista; alueen teollisuushistorian käynnistäneen Nikita Demidovin kesähuvilaan (*Demidovskaja Datša*) ja bolševikkivallankumouksellisen Valerian Kuibyševin mukaan nimettyyn tehtaaseen, josta alkoi kaupungin raskaan teollisuuden historia. Lokakuusta 2012 alkaen virassaan ollut kaupunginjohtaja Sergei Nosov oli edistänyt paikallista teollisuusperinteeseen keskittyvää matkailua. Nosovin aloite oli suora vastaus presidentti Putinin esitykseen kehittää Venäjän sisäistä matkailua. Kaupungissa on muutaman viime vuoden

aikana avattu merkittävä määrä matkailukoh- teita, jotka perustuvat paikallisen teollisuuspe- rinnön ympärille. Museot ja matkailukohteeksi muunnetun kaupungin ensimmäisen tehtaan pystyssä olevat jäänteet esittelevät kaupungin teollisuushistoriaa ja muodostavat perustan kaupungin ”teollisuusmatkailulle”. Kaupungin matkailuinfrastruktuuri työllistää kokoonsa ja kaupungissa vieraileviin matkailijamääriin verrattuna huomattavan määrän enimmäkseen keski-ikäisiä naisia kohteiden esittelijöinä, val- vojina ja ylläpitäjinä. Matkailukohteissa saavat tulot tuskin yltyvät lähellekään henkilöstön palkkaamiskuluja. Täten matkailukohteilla on myös merkittävä sosiaalinen rooli työllistäjänä ja alhaisen työttömyysprosentin ylläpitäjinä kaupungissa, jonka raskas teollisuus työllistää enimmäkseen miehiä.

Berjovzovski: integroituminen ensimmäiseen Venäjään?

Jekaterinburgin kupeessa kehätien takana si- jaitsevassa Berjovzovski on nopeasti kasvava pikkukaupunki. Vuodesta 2009 alkaen Berjo- zovskin väestö on kasvanut 49 000 asukkaasta 56 000 asukkaaseen Jekaterinburgin kasvavan agglomeraation väestöpaineen levittäytyessä vi- rallisten kaupunkirajojen ylitse. Berjovzovskissa rakennetaan suuria korkeiden kerrostalojen täyt- tämiä nukkumalähiöitä, joihin käytännössä tulee muuttamaan enimmäkseen Jekaterinburgissa asuvia perheitä. Vierailullamme kaupunginhal- lintoon paikallishallinnon johtaja Jevgeni Pistsov esitteli kaupunkinsa sosioekonomisia haasteita. Kaupungin kultakaivosteollisuus on jo aikoja sitten hiipunut, joten kaupunki kasvaa osana Jekaterinburgin agglomeraation levittäytymistä. Suurimpana haasteenaan Pistsov joukkoineen koki työpaikkojen lisäämisen Berjovzovskissa, mikä vähentäisi asukkaiden päivittäisen pende- lönnin tarvetta ja kohottaisi kaupungin imagoa muutoinkin kuin Jekaterinburgin nukkumalä- hiönä.

Berjovzovskin kohdalla keskeisin haaste on suhtautuminen Jekaterinburgin kaupungin kas-

vuun, joka pakottaa valitsemaan puolensa. Edis- tääkö agglomeraatiota Jekaterinburgin kanssa vai säilyäkö itsenäisenä kaupunkina? Kysymys on selvästi arka ja kaupungin hallinto selkeästi kannattaa itsenäisyyttä, sillä Berjovzovskin mah- dollisuus vaikuttaa omaan kehitykseensä osana Jekaterinburgia olisi hyvin pieni. Jekaterinburgin kaupunginhallinnon luona vierailumme aikana varajohtaja Vysokinski totesi käyneensä keskus- teluja Pistsovin kanssa kaupunkien mahdollisesta liittymisestä. Vysokinski oli todennut Pistsoville laittavansa Berjovzovskista Jekaterinburgiin joh- tavan sillan remonttiin, mikäli Berjovzovski ei liity Jekaterinburgiin kaupunkiin. Tämän jälkeen Berjovzovskin kaupungin asukkaat nousisivat kapinaan, sillä he tarvitsevat yhteyttä päivittäi- seen pendelöintiinsä töihin Jekaterinburgiin ja takaisin. Tarinan mukaan seuraavana päivänä Pistsov oli huolestuneena kysynyt Vysokinsilta oliko hän ollut tosissaan, vaikka Vysokinski oli sanonut asian selvästikin leikillään. Kaupungin itsenäisyys on selkeästi arvovaltakysymys kau- punginhallinnolle, mutta liikenneyhteyksien kehittyessä kaupunki tulee yhä kiinteämmäksi osaksi Jekaterinburgin agglomeraation toimin- nallista kokonaisuutta.

Ensimmäinen ja toinen Venäjä vai yhtenäinen Venäjä?

Sverdlovskin alue on kuin Venäjä pienoiskoossa, sillä siellä Zubarevitšin kuvailemat ensimmäinen ja toinen Venäjä kamppailevat hegemoniasta talouden uusien rakenteiden ja vanhojen monorakenteiden intressien kohdatessa toisensa. Toisen Venäjän teollisuuskaupunkien vakauden tukeminen valtion varoin on selkeässä ristiriidas- sa modernisaation kanssa. Tuki toisen Venäjän teollisuuskaupunkien sakkaavan teollisuuden ylläpitoon on osaltaan pois muun muassa infra- struktuurihankkeilta, joilla voitaisiin vauhdittaa koko maan modernisaatiota, kuten ensimmäisen Venäjän eli Jekaterinburgin kaltaisten kaupunki- seutujen kestävä kehitystä ja uusien talousra- kenteiden edistämistä. Tämä voisi synnyttää lisää työpaikkoja keskuksiin, joihin toisen Venäjän

heikosti menestyvien monokaupunkien väestöä voisi muuttaa.

Ensimmäisen ja toisen Venäjän välillä vallitsee selkeitä eroja paikallisessa ajattelutavassa ja suhteessa valtioon. Kun ensimmäinen Venäjä edistää aktiivisesti valtiosta riippumattomia paikallisia kehityslinjoja, niin toinen Venäjä elää molemminpuolisen tuen symbioosissa valtion kanssa. Tuellaan toisen Venäjän teollisuudelle vallanpitäjät lunastavat kannatuksensa sen asukkailta, ja toinen Venäjä on tyytyväinen kehityksen vakauteen, pienin askelin kohoavaan elintasoon ja työpaikkojen säilymiseen. Sen sijaan ensimmäinen Venäjä vaatii muutakin, muun muassa enemmän vapauksia ja suurempia mahdollisuuksia vaikuttaa politiikkaan (Niinivaara 2013). Toisen Venäjän äänillä vallanpitäjät myös tarvittaessa tukahduttavat ensimmäisen Venäjän muutoshalukkaiden äänet. Valtio on yhtä riippuvainen toisesta Venäjästä, kuin toisen Venäjän kaupungit valtiosta. Selkeistä eroistaan huolimatta Jekaterinburgin ja Nižni Tagilin paikallishallinnot käyvät yhteistä kamppailua päättävävallasta paikallisiin asioihin Sverdlovskin alueen aluehallinnon kanssa. Lokakuussa 2015 Jekaterinburgin kaupunginvaltuuston edustajat ehdottivat Nižni Tagilin kollegoille poliittisten voimien yhdistämistä kaupunkien vallan puolustamiseksi paikallisia asioita koskevassa päätöksenteossa sitä kaventamaan pyrkivää aluehallinnon koneistoa vastaan (Komarov 2015).

Ovatko ensimmäisen ja toisen Venäjän intressit alueella sitten ristiriidassa keskenään? Kuinka ensimmäinen ja toinen Venäjä voisivat lähentyä toisiaan muutoinkin kuin poliittisessa kamppailussa aluehallinnon vallan keskittämistä vastaan? Valtiotasolla tehtyjen poliittisten ratkaisujen vuoksi ensimmäinen Venäjä joutuu tukemaan toisen Venäjän tarpeita. Nykytilanteessa ulkomaantuonnin korvaavan tuotannon kehittämiseen tähtäävän ideologian ohjaamana Sverdlovskin alueen yliopistot ovat lisänneet panostuksia käytännön innovaatioiden kehittämiseen alueen teollisuudelle (Beljajev 2015). Jälkiteollisen ensimmäisen Venäjän valtiolta tukea saavat yliopistot ja tutkimuslaitokset

laittavat resurssiaan enenevästi käytännön ratkaisujen tuottamiseen venäläiselle teollisuudelle ja kehittävät länsimaista teknologiaa korvaavia ratkaisuja myös monokaupunkien teollisuuden modernisointiin. Myös raskaan teollisuuden kaupunkien, kuten Nižni Tagilin, täytyy panostaa tuonninkorvauksen kehittämiseen, mikä voi avata uusia mahdollisuuksia niiden tuotannon modernisoimiselle (Bren 2015). Tuontia korvaavien laitteiden tilaajina ovat pääasiallisesti valtion suuryritykset. Länsimaisen teknologian kointi sisämarkkinoille ei kuitenkaan edesauta innovaatioiden syntymistä laajemmalti maailmanmarkkinoille. Vaikka nämä panostukset voivat edistää toisen Venäjän teknologista modernisaatiota, ne kohdistavat ensimmäisen Venäjän resurssija maan sisämarkkinoille maailmanmarkkinoiden sijaan.

Venäjän sisäänpäin kääntynyt kehitys hidastaa etenkin ensimmäisen Venäjän kehitystä. Talouden ongelmat hidastavat myös toisen Venäjän kehitystä, vaikkakaan eroa ei juuri huomaa, sillä kokonaisvaltainen, sosioekonominen lukkiutunutta ajattelutapaa murtava modernisaatio ei ole vielä päässyt edes kunnolla vauhtiin. Monokaupungit voivat menestyä sisäänpäin kääntyneessä maassa valtiopatalismissa. Vapaassa taloudessa niiden pitkäaikainen menestyminen on kyseenalaista, sillä nousukausia seuraavat laskukaudet ja markkinavoimiin valtio ei voi vaikuttaa. Kääntyessään sisäänpäin Venäjän valtionpolitiikka lunastaa legitimizeettinsä tukemalla monokaupunkivaltaisen toisen Venäjän stabiiliutta velvoittamalla valtion korporaatiot ja muut suuryritykset subventoimaan paikallista teollisuutta. Tämä hidastaa yhteiskunnan modernisaatiota, jossa ensimmäinen Venäjä voisi asemoitua osaksi globaaleja verkostoja. Toisen Venäjän talouden modernisaatio, tuotannon tehostaminen ja tehottomien yritysten alasajo voisivat kiihdyttää muuttoa kasvaviin agglomeraatioihin. Kuitenkaan tähän ei ole halua useimmilla toimijoista osana kokonaisuutta – asukkailla, paikallishallinnoilla eikä lopulta valtiolla. Tähän kysymyksenasetteluun tiivistyy modernisaation ristiriita Sverdlovskin alueella.

Lähteet

- Anoshkina, Ekaterina (2012), Urban Competitiveness and Agglomeration Development: A case study of Perm and Yekaterinburg. – *Regional Science Policy & Practice* 4:2, 125–137.
- Beljajev, Sergei (2015), Importozameštšenie: po kitaiskomu puti. *UralBiznesKonsalting* (23.7.2015), <http://urbc.ru/1068045206-importozameschenie-po-kitayskomu-puti.html>
- Bren, Stanislav (2015), Transportnaja baza. – *Kommersant* 28.8.2015, <http://www.kommersant.ru/doc/2797664> (luettu 8.11.2015).
- Crowley, Stephen (2015), Monotowns and the Political Economy of Industrial Restructuring in Russia, – *Post-Soviet Affairs*. DOI: 10.1080/1060586X.2015.1054103.
- Garbuznjak, Alina (2015), Jevgeni Roizman: Ja ne oppozitsioner i budu rabotat s ljuboi vlastju, *Profil* 29.1.2015, <http://www.profile.ru/rossiya/item/91715-evgenij-rojzman-ya-ne-oppozitsioner-i-budu-rabotat-s-lyuboj-vlastyu> (luettu 8.11.2015).
- Hill, Fiona & Clifford Gaddy (2003), *The Siberian curse*. Washington, D.C: Brookings Institution Press.
- Komarov, Dmitri (2015), Gorodskoi prizyv, *Kommersant* 9.10.2015, <http://www.kommersant.ru/doc/2827468> (luettu 8.11.2015).
- Niinivaara, Susanna (2013), *Venäjän viides ilman-suunta*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.
- Prokhorova, Evgenia (2014), *Reinventing a Russian Mono-industrial Town. From a Socialist 'Town of Miners' to a Post-Socialist 'Border Town'*. PhD Thesis. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Suutarinen, Tuomas (2014), Resource-Based Development & the Challenge of Economic Diversification in the Mining Communities of the Murmansk Region. – *Arctic Yearbook 2014*, 355–378.
- Vinogradova, Elena, Kozina, Irina, & Cook, Linda (2015), Labor Relations in Russia: Moving to a “Market Social Contract”? – *Problems of Post-Communism* 62:4, 193–203.
- Zubarevitš, Natalia (2012), Four Russias: Rethinking the Post-Soviet Map. – *openDemocracy* 29.3.2012, <https://www.opendemocracy.net/od-russia/natalia-zubarevich/four-russias-rethinking-post-soviet-map> (luettu 8.11.2015).